

Sluiting en ontbinding van een eerste, tweede en derde huwelijk in het Vlaamse Gewest (1970-2010)

Een analyse op basis van Rijksregistergegevens

Martine Corijn

Foto: Image 100

Samenvatting

Er wordt in het Vlaamse Gewest steeds minder en later gehuwd. Huwelijken zijn al maar vaker tweede huwelijken. Rijksregistergegevens laten zien dat de stabiliteit van huwelijken gesloten in de periode 1970-2010 afneemt; dit geldt zowel voor eerste, tweede als derde huwelijken. Bovendien zijn tweede en derde huwelijken minder stabiel dan eerste huwelijken. Binnen de sterk toegenomen groep van uit de echt gescheiden personen neemt het aandeel dat hertrouwt af. Er wordt minder vaak en minder snel gekozen voor een volgend huwelijk. Ongehuwd (blijven) samenwonen vóór en na een huwelijk is immers een alternatief geworden.

Inleiding

De algemene trends inzake het aantal huwelijken en echtscheidingen sinds 1970 zijn gekend voor ons land (ADSEI). Tot 2005 daalde het totale aantal huwelijken in het Vlaamse Gewest en sinds 2009 daalt het opnieuw. In 2010 waren er 41% minder huwelijken dan in 1970. Binnen een Europese context heeft België momenteel één van de laagste huwelijkscijfers (Eurostat, 2010). Huwelijken zijn recent minder vaak een verbintenis tussen partners die voor het eerst huwen; er is steeds vaker minstens 1 gescheiden partner bij betrokken. Men blijft het eerste huwelijk uitstellen. In 2010 was in het Vlaamse Gewest bij een eerste huwelijk de bruidegom gemiddeld genomen 31 jaar en de bruid 28,7 jaar.

Tot 2003 steeg het aantal echtscheidingen continu in het Vlaamse Gewest. Sindsdien daalt het lichtjes, behalve in 2008 waar een stijging samenhangt met een wijziging in de echtscheidingswetgeving. In 2010 waren er 5,5 keer meer echtscheidingen dan in 1970. Binnen een internationale context heeft België na de Verenigde Staten van Amerika het hoogste echtscheidingscijfer (Eurostat, 2010). Echtscheidingen betreffen in toenemende mate personen die voor een tweede of derde keer uit de echt scheiden; in 2010 betrof dit 23% van alle echtscheidingen (ADSEI).

Het minder en later huwen en het vaker uit de echt scheiden, vinden plaats binnen een context van een gewijzigde houding tegenover het huwelijk. Amato (2009) onderscheidt drie types van huwelijken: het institutionele huwelijk (een verbintenis geregeld door wetgeving, sociale normen en religie), een 'companionate' huwelijk (een verbintenis gebaseerd op een emotionele band en met een gemeenschappelijk project) en een individualistisch huwelijk (een verbintenis die werkt zolang ze tegemoetkomt aan de psychologische noden van elke partner). Volgens opeenvolgend waardeonderzoek (Deboosere e.a., 2011) is op 30 jaar tijd het aandeel Belgen dat het huwelijk een verouderde instelling vindt, verdubbeld (van 16% naar 35%). Toch zijn de meeste jongeren (85%) van plan om (uiteindelijk) te huwen (Corijn e.a., 2011). Over een echtscheiding lopen de meningen van de Vlamingen uiteen en velen weten niet wat ze ervan moeten denken (Corijn, 2004; Halman e.a., 2011). Heel wat jongeren vinden dat er tegenwoordig te gemakkelijk uit de echt wordt gescheiden, maar schatten hun eigen echtscheidingskans even hoog in als de huidige echtscheidingscijfers aangeven (Corijn e.a., 2011).

Huwelijken en echtscheidingen bieden slechts een partieel beeld van de realiteit aangezien steeds meer Vlamingen vóór en na een (eventueel huwelijk) ongehuwd samenwonen (Pasteels & Mortelmans, 2011).

In deze bijdrage brengen we enkele meer specifieke trends naar voor: we schetsen de kans op een eerste, tweede of derde huwelijk in het Vlaamse Gewest sinds 1970, evenals de kans op een echtscheiding in deze huwelijken. We doen dit op basis van gegevens opgevraagd bij het Rijksregister. Het betreft informatie over al de veranderingen in de burgerlijke staat van alle inwoners van het Vlaamse Gewest op 1.1.2011. Van de huwelijken en echtscheidingen zijn enkel tijdstippen en duurtijden gekend; van de huwende en scheidende personen enkel het geslacht en de leeftijd. De schets is bijgevolg beperkt. Bovendien bevatten de Rijksregistergegevens geen informatie over de start en het einde van ongehuwde samenwoonrelaties waardoor het beeld van de relatievorming en -ontbinding van Vlamingen onvolledig is. Aangezien de databron enkel de (overlevende) inwoners op 1.1.2011 betreft, ontbreken in de analyses de huwelijken en echtscheidingen sinds 1970 waarvan beide partners reeds zijn gestorven. Dit is een zeer kleine groep personen aangezien de meeste gehuwden uit 1970 in 2011 zestigers zijn¹. Alvorens de specifieke ontwikkelingen te schetsen, preciseren we enkele algemene trends.

1. Algemene trends inzake huwelijken en echtscheidingen in het Vlaamse Gewest

Tabel 1 brengt trends inzake huwelijken en echtscheidingen in het Vlaamse Gewest sinds 1970 samen. Huwelijken die worden gesloten in het Vlaamse Gewest betreffen in die periode steeds minder vaak 2 partners die voor het eerst huwen (64% in 2010 tegenover 89% in 1970) (rij D) en steeds vaker minstens 1 gescheiden partner (respectievelijk 34% en 8%). De daling van het jaarlijkse aantal eerste huwelijken (van 2 nooit-gehuwden) tussen 1970 en 2010 is sterk (rij B; -58%). De bijna verdubbeling van het aantal niet-eerste huwelijken (rij C; +91%) in dezelfde periode kan niet voorkomen dat het totale aantal huwelijken sterk daalt (rij A; -41%).

De verviervoudiging van het aantal echtscheidingen en van de kans op een echtscheiding sinds 1970 (tabel 1; rij J-L) illustreert de toegenomen instabiliteit van huwelijken. Huwelijksjubilea van gelijk welke duur — zelfs die van 5 jaar huwelijk — kunnen in steeds mindere mate worden gevierd (Corijn, 2011b). De recente lichte daling van het aantal echtscheidingen (rij J) mag niet verbazen, aangezien er door de sterke daling van het aantal huwelijken steeds minder gehuwden zijn die het risico lopen op een echtscheiding. Het aantal echtscheidingen per 1.000 gehuwde vrouwen (van 18-79 jaar) veranderde dan ook weinig in het laatste decennium (rij L). De gemiddelde duur van de ontbonden huwelijken blijft in ons land de laatste 10 jaar rond de 15 jaar schommelen (ADSEI). Dit is onder meer het resultaat van het samenspel van steeds meer huwelijken die na een zeer korte tijd worden ontbonden — een mogelijkheid, onder meer geboden door wijzigingen in de echtscheidingswetgeving (Senaeve, 2011) — en steeds meer huwelijken die na een zeer lange tijd en dus op hogere leeftijd worden ontbonden (Corijn, 2011a). Van 1 op de 6 paren die huwden in 1970 was het huwelijk binnen de 20 jaar ontbonden; voor paren die huwden in 1990 was dit al 1 op de 3 (rij M). Recente gegevens wijzen erop dat dit aandeel nog zal stijgen bij paren die na 1990 huwden (Corijn, 2011b).

¹ Ten gevolge van immigratie zijn de huwelijken/echtscheidingen niet per definitie in het Vlaamse Gewest gesloten/uitgesproken; ten gevolge van emigratie ontbreken de gegevens van personen die in het Vlaamse Gewest zijn gehuwd/gescheiden, maar er op 1.1.2011 niet meer woonden.

Tabel 1 Huwelijken en echtscheidingen in het Vlaamse Gewest, 1970-2010

HUWELIJKEN		1970	1981	1991	2001	2010
A.	Aantal huwelijken <i>Index (1970=100)</i>	42.335 100	38.164 90	35.777 84	23.191 55	24.926 59
B.	Aantal eerste huwelijken ¹ <i>Index (1970=100)</i>	37.651 100	29.992 80	27.689 73	15.550 41	15.997 42
C.	Aantal niet-eerste huwelijken <i>Index (1970=100)</i>	4.684 100	8.172 174	8.088 173	7.641 163	8.929 191
D.	Aandeel niet-eerste huwelijken per 100 huwelijken	11,1	21,4	22,6	32,9	35,8
E.	Aantal huwelijken per 1.000 inwoners <i>Index (1970=100)</i>	7,82 100	6,77 87	6,25 80	3,89 50	3,99 50
F.	Aantal huwelijken per 1.000 niet- gehuwde ² vrouwen (18-79 jaar) <i>Index (1970=100)</i>	83,2 100	65,6 78	52,2 63	28,7 34	24,2 29
G.	Aantal eerste huwelijken per 1.000 nooit-gehuwde ³ vrouwen (18-79 jaar) <i>Index (1970=100)</i>	133,2 100	95,4 72	73,6 55	34,4 26	26,4 20
H.	Aantal gescheiden mannen die herhuwen ⁴ per 1.000 gescheiden mannen (18-79 jaar) <i>Index (1970=100)</i>	155,3 100	120,9 78	61,7 40	34,2 22	27,9 18
I.	Aantal gescheiden vrouwen die herhuwen ⁴ per 1.000 gescheiden vrouwen (18-79 jaar) <i>Index (1970=100)</i>	131,3 100	107,4 82	58,6 45	30,9 23	23,5 18
ECHTSCHIEDINGEN						
J.	Aantal echtscheidingen <i>Index (1970=100)</i>	2.490 100	7.429 298	10.896 438	15.165 609	13.711 551
K.	Aantal echtscheidingen per 1.000 inwoners <i>Index (1970=100)</i>	0,46 100	1,32 287	1,88 409	2,54 552	2,19 477
L.	Aantal echtscheidingen per 1.000 gehuwde vrouwen (18-79 jaar) <i>Index (1970=100)</i>	1,8 100	5,0 277	7,3 399	10,5 579	10,3 567
M.	Echtscheidingskans binnen 20 jaar huwelijk ⁵	17,7	23,8	31,5	-	-

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving, bewerking SVR

De keuze van de jaren werd bepaald door de beschikbaarheid van de verdeling van de bevolking naar leeftijd en burgerlijke staat; tot 2001 was die verdeling enkel beschikbaar in de Volkstellingsjaren.

1 Huwelijken tussen 2 nooit-gehuwde personen.

2 Niet-gehuwden (nooit-gehuwd, gescheiden, verweduwd) van 18-79 jaar vormen de risicogroep voor een huwelijk.

3 Nooit-gehuwden van 18-79 jaar vormen de risicogroep voor een eerste huwelijk.

4 Schatting van het aantal gescheiden personen betrokken bij een huwelijk afgeleid uit de gegevens voor België aangezien deze voor het Vlaamse Gewest niet beschikbaar waren tot 2000.

5 Het cijfer voor 1970 betreft België (geen afzonderlijke cijfers voor het Vlaamse Gewest in die tijd); andere cijfers betreffen het Vlaamse Gewest respectievelijk voor huwelijken uit 1980 en deze uit 1990.

Tabel 2 illustreert het relatieve belang van eerste, tweede en derde huwelijken² in het Vlaamse Gewest aan de hand van het aantal huwelijken, echtscheidingen en verweduwingen dat volwassenen op 1.1.2011 hebben meegemaakt. De informatie over de opeenvolgende veranderingen van de burgerlijke staat laat toe de huidige burgerlijke staat van elke persoon nader te preciseren. Op 1.1.2011 was ruim de helft van de volwassenen gehuwd (55% mannen en 53% vrouwen). Onder de gehuwden was 10% gehuwd in een tweede of volgend huwelijk. Onder alle volwassenen heeft 7% al 2 of meer huwelijken gesloten. Onder de ooit-gehuwden loopt dit op tot 10%. In absolute aantallen hebben bijna 30.000 Vlamingen een derde of volgend huwelijk gesloten. Ongeveer 10% van de volwassenen was (tijdelijk) uit de echt gescheiden op 1.1.2011. Onder de gescheiden personen is 12% gescheiden in een tweede of volgend huwelijk. Tegenover de 10% volwassenen die (tijdelijk) gescheiden zijn, staan er 21% ooit-gehuwden die (minstens) 1 echtscheiding achter de rug hebben. Procentueel gezien is 3 of meer echtscheidingen een uitzondering; in absolute aantallen gaat het om 6.541 Vlamingen. Inzake nooit-gehuwd zijn en verweduwd zijn, treedt een meer uitgesproken geslachtsverschil op. 32% volwassen vrouwen is nooit-gehuwd, tegenover 25% mannen. (Tijdelijk) weduwschap is procentueel gezien uitzonderlijk bij mannen (3%); veel minder bij vrouwen (12%). Heel uitzonderlijk betreft een verweduwing een tweede of volgend huwelijk. Onder de ooit-gehuwden zijn er 6% mannen en 17% vrouwen van wie minstens 1 huwelijkspartner is gestorven.

Tabel 2 Huidige burgerlijke staat, aantal huwelijken, echtscheidingen en verweduwingen bij volwassen inwoners van het Vlaamse Gewest op 1.1.2011, per geslacht

	Mannen			Vrouwen		
	N	%	%	N	%	%
<i>Huidige burgerlijke staat</i>						
- Nooit-gehuwd	801.758	32,3		643.801	24,9	
- Gehuwd in een...		55,1			52,8	
...eerste huwelijk	1.227.461		89,9	1.238.290		90,6
...tweede huwelijk	126.167		9,2	116.999		8,6
...derde huwelijk	11.123		0,8	9.795		0,7
...vierde of vijfde huwelijk	878		0,0	844		0,0
- Gescheiden na een...		9,2			10,2	
...eerste huwelijk	201.466		88,1	233.612		88,1
...tweede huwelijk	25.107		11,0	28.580		10,8
...derde huwelijk	1.886		0,8	2.517		0,9
...vierde of vijfde huwelijk	128		0,0	257		0,0
- Verweduwd in een...		3,4			12,1	
...eerste huwelijk	83.017		98,8	308.804		98,5
...volgend huwelijk	980		1,2	4.469		1,7
- Andere	373	0,02		634	0,02	
N (100%)	2.480.344	100%		2.588.651	100%	
<i>Aantal huwelijken</i>						
0	801.758	32,3		643.801	24,9	
1	1.507.602	60,8		1.764.235	68,1	
2	156.529	6,3		165.652	6,4	
3	13.458	0,5		13.774	0,5	
≥4	1.035	0,0		1.227	0,0	

² Een beperking van de analyses is dat we enkel in rekening kunnen brengen of het voor de persoon zelf om een eerste, tweede of derde huwelijk gaat, ongeacht of het voor de partner om een eerste, tweede of derde huwelijk gaat. Voor huwelijkspartners die niet meer bij elkaar samenwonen, is immers niet te achterhalen met wie ze gehuwd waren.

*Aantal echtscheidingen onder
ooit-gehuwden*

0	1.317.153	78,6	1.540.228	79,2
1	322.880	19,2	361.908	18,6
2	35.748	2,1	39.055	2,0
3	2.662	0,2	3.370	0,2
≥4	181	0,0	328	0,0

*Aantal verweduwingen onder
ooit-gehuwden*

0	1.581.514	94,2	1.622.248	83,4
1	96.029	5,7	318.109	16,4
2	1.070	0,1	4.459	0,2
3	119	0,0	73	0,0

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

2. Sluiting en ontbinding van een eerste huwelijk

In tabel 3 wordt de kans³ op een eerste huwelijk geschetst voor de Vlamingen geboren in de periode 1950-89 (geboortecohorten). De oudste geboortecohort kwam voornamelijk sinds 1970 op de huwelijksmarkt. De omvang van de geboortecohorten weerspiegelt de schommelingen in de geboortecijfers (en migratie) van de voorbije decennia. Van alle vijftigers (geboren in de jaren 50) is ongeveer 10% mannen en 6% vrouwen (nog) niet gehuwd. Van alle mannelijke veertigers (geboren in de jaren 60) is 18% nog niet gehuwd, bij vrouwelijke veertigers bedraagt dit 11%. De groep die nooit zal huwen, lijkt toe te nemen (Corijn, 2005). Van alle dertigers (geboren in de jaren 70) is op 1.1.2011 37% mannen en 28% vrouwen (nog) niet gehuwd; vooral bij hen kan dit aandeel nog dalen. De geboortecohort van de jaren 60 huwde in vergelijking met die van de jaren 50 aanzienlijk minder vaak vóór de leeftijd van 25 jaar; de geboortecohort van de jaren 70 huwde aanzienlijk minder vaak dan deze van de jaren 60 vóór de leeftijd van 30 jaar. Het uitstel van het eerste huwelijk op jongere leeftijd werd echter niet gecompenseerd door een inhaalbeweging op latere leeftijd. Over de geboortecohorten heen wordt er steeds minder gehuwd vóór leeftijd 30, maar ook vóór leeftijd 35.

Tabel 3 Kans op en timing van een eerste huwelijk naargelang de geboortecohort, per geslacht⁴, Vlaams Gewest, 2011 (in %)

Geboorte- cohort	N	Mannen				Vrouwen				
		Gehuwd vóór de leeftijd van ... jaar				Gehuwd vóór de leeftijd van ... jaar				Ooit
		25	30	35	Ooit	N	25	30	35	
1950-59	431.968	61,1	80,4	85,4	90,1	422.979	79,2	88,3	91,0	93,9
1960-69	484.148	39,1	65,5	74,0	81,7	468.067	61,5	78,8	83,8	88,6
1970-79	411.047	17,9	42,3	55,0	63,0	402.273	36,2	58,2	67,2	72,0
1980-89	499.875	8,9	-	-	34,8	489.321	20,0	-	-	43,8

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

Tabel 4 schetst de timing van het eerste huwelijk naargelang het tijdstip waarop dit plaatsvond (1^e-huwelijkscohort). De omvang van de 1^e-huwelijkscohorten geeft aan dat er sinds de eeuwwende 40% minder personen voor het eerst huwen dan in de jaren 70. Het duurt steeds langer vooraleer een kwart (Q1) en driekwart (Q3) van de huwendes een eerste keer is gehuwd. Het verschil tussen de Q1- en de Q3-leeftijd neemt toe en wijst erop

³ De resultaten zijn gebaseerd op overlevingsanalyses. Personen die meer recent zijn geboren, hebben minder tijd gehad om te huwen dan personen die eerder waren geboren. Dit verkleint hun kans op een huwelijk. Een overlevingsanalyse houdt rekening met deze uiteenlopende 'exposure'-tijd. Het basisgegeven om de kans op een eerste huwelijk te berekenen is de tijd verstreken sinds leeftijd 16 tot aan het tijdstip van het eerste huwelijk voor personen die gehuwd zijn en tot 1.1.2011 voor personen die nog niet gehuwd zijn.

⁴ De cijfers van mannen en vrouwen verschillen omdat niet alle mannen en vrouwen in hun eerste huwelijk gehuwd zijn met een partner die in zijn/haar eerste huwelijk zit.

dat er geen ideale of normale leeftijd meer bestaat om een 1e keer te huwen. Over de 4 decennia heen is de gemiddelde huwelijksleeftijd bij een eerste huwelijk met 5 à 6 jaar gestegen.

Tabel 4 Leeftijd¹ bij het eerste huwelijk naargelang de huwelijkscohort, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011 (in jaar;maand)

1 ^e huwelijks-cohort	N	Q1	Mannen			$\bar{x}$	N	Q1	Vrouwen			$\bar{x}$
			Me	Q3					Me	Q3		
1970-79	355.399	21;7	23;1	25;0	23;9		381.111	19;9	21;3	23;0	21;11	
1980-89	328.824	22;4	24;0	26;2	24;9		341.685	20;4	21;11	23;11	22;7	
1990-99	280.737	24;0	26;2	29;1	27;1		298.425	21;11	24;0	26;7	24;8	
2000-09	216.669	25;10	28;8	32;9	30;1		226.373	23;5	26;1	29;7	27;3	

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

¹ Q1, Q2 of Me, Q3 zijn de leeftijden waarop respectievelijk 25%, 50% en 75% van diegenen die huwen, reeds gehuwd zijn; $\bar{x}$ is de gemiddelde leeftijd.

In tabel 5 wordt de kans⁵ op en timing van een echtscheiding in een eerste huwelijk⁶ in het Vlaamse Gewest geschetst. Hoewel er doorheen de tijd minder gehuwden zijn, zal een groter aandeel van de gehuwden uit de echt scheiden. Recent zijn bijna 10% van alle eerste huwelijken binnen de 5 jaar ontbonden. Zelfs na 25 jaar huwelijk blijft het echtscheidingscijfer stijgen. De huwelijkscohort van de jaren 90 behaalt na 15 jaar huwelijk al het echtscheidingscijfer (ongeveer een kwart van de huwelijken is ontbonden) dat de huwelijkscohort van de jaren 80 pas na 20 jaar huwelijk behaalde en dat de huwelijkscohort van de jaren 70 pas na 30 jaar heeft bereikt. In de huwelijkscohorten van de jaren 80 en 90 is nu al meer dan een derde van de gehuwden gescheiden. De vraag blijft hoeveel hoger dit echtscheidingsaandeel voor de huwelijkscohorten sinds 1990 in de komende jaren zal worden.

Tabel 5 Kans op en timing van een echtscheiding in het eerste huwelijk naargelang de 1^e-hewelijkscohort, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011

1 ^e huwelijks-cohort	N	% gescheiden binnen ... jaar van 1 ^e huwelijk							15% gescheiden binnen jaar;maand	Me-duur tot scheiding jaar;maand
		5	10	15	20	25	30	Ooit		
Mannen										
1970-79	355.319	1,8	7,2	12,2	17,0	21,3	24,4	26,6	18;0	15;11
1980-89	328.638	3,1	11,1	18,5	25,0	30,5	-	34,7	12;10	13;0
1990-99	280.294	6,9	17,5	26,2	-	-	-	34,2	8;11	8;2
2000-09	216.495	9,1	-	-	-	-	-	22,7	7;6	2;11
Vrouwen										
1970-79	382.635	1,7	7,2	12,5	17,2	21,4	24,6	27,8	17;10	15;7
1980-89	342.522	3,0	11,1	18,5	25,1	30,7	-	35,0	12;9	12;11
1990-99	298.624	6,5	17,2	26,0	-	-	-	34,1	8;10	8;2
2000-09	226.143	8,8	-	-	-	-	-	22,5	7;6	4;3

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

Over de 1^e-hewelijkscohorten heen zien we dat 15% van elke cohort na een steeds kortere huwelijksduur al gescheiden is: niet meer binnen de 18 jaar, maar binnen de 8 jaar. De huwelijksduur van de eerste helft van de gescheidenen (mediaan-duur) is steeds korter.

⁵ De resultaten zijn gebaseerd op overlevingsanalyses. Personen die meer recent zijn gehuwd, hebben minder tijd gehad om uit de echt te scheiden dan personen die eerder waren gehuwd. Een overlevingsanalyse houdt rekening met deze uiteenlopende 'exposure'-tijd.

⁶ Van alle eerste huwelijken eindigden er 20% bij mannen en 43% bij vrouwen door het overlijden van de partner. Verweduwing wordt in een volgend SVR-webartikel behandeld.

3. Sluiting en ontbinding van een tweede huwelijk

Tweede en volgende huwelijken moeten worden gezien in een context waarbij tussen 1970 en 2010 in het Vlaamse Gewest het aantal echtscheidingen toenam met een factor 5 terwijl het aantal (tijdelijk) gescheiden personen (van 18-79 jaar) toenam met een factor 15 (van 30.000 naar bijna 475.000). Het aantal herhuwelijken of niet-eerste huwelijken verdubbelde slechts in diezelfde periode (tabel 1 rij C). In 1970 was bij ruim 7 op de 10 niet-eerste huwelijken minstens 1 gescheiden partner betrokken; in 2010 is dit aandeel gestegen tot ruim 9 op de 10 (ADSEI). Door het toenemende aantal echtscheidingen kunnen steeds meer mensen een tweede huwelijk overwegen. Toch daalt sinds decennia de kans op een tweede huwelijk na een echtscheiding in een eerste huwelijk: van meer dan 120 per 1.000 gescheidenen die herhuwden naar minder dan 30 (tabel 1 rij H en I, zie ook Corijn, 2005). Toch wordt de hertrouwmarkt recentelijk bijna volledig ingenomen door gescheiden personen. Van alle niet-eerste huwelijken in het Vlaamse Gewest in 2010 waren er 43% tussen 2 gescheiden partners en 47% tussen een gescheiden partner en een nooit-gehuwde partner. Verweduwdde personen waren amper (6%) bij een hertrouw betrokken⁷; in 1970 was dit nog 38%. Onder de ooit-gehuwde Vlamingen hebben er 10% al een tweede huwelijk gesloten (tabel 2).

In tabel 6 wordt de kans op en de timing van een tweede huwelijk⁸ geschetst naargelang de periode waarin werd gescheiden in het eerste huwelijk (1^e-echtscheidingscohort). De evolutie van het aantal personen in de 1^e-echtscheidingscohort illustreert de toename van de groep die potentieel een tweede huwelijk kan aangaan. Na een echtscheiding in een eerste huwelijk wordt recent minder vaak hertrouwd dan vroeger. Vijf jaar na een echtscheiding in een eerste huwelijk was bij de 1^e-echtscheidingscohort van de jaren 70 bijna de helft hertrouwd. Bij de cohort van het eerste decennium van de 21ste eeuw is dat minder dan 3 op de 10. Meer dan 15 jaar na een echtscheiding wordt ook nog hertrouwd (zie verschil tussen na 15 jaar en ooit). Gescheiden mannen hertrouwen iets vaker dan gescheiden vrouwen. En ze hertrouwen ook iets sneller dan vrouwen. Het duurt steeds langer vooraleer de eerste helft van de gescheidenen hertrouwd is: niet meer 5 à 7 jaar (voor de cohort van de jaren 70), maar 16 jaar voor mannen en zelfs 20 jaar voor vrouwen (uit de cohort van de jaren 90). Over de 1e-echtscheidingscohorten heen stapte de helft van de hertrouwers 2 à 3 jaar na de echtscheiding opnieuw in het huwelijksbootje.

Tabel 6 Kans op en timing van een sluiting van een tweede huwelijk na een echtscheiding in het eerste huwelijk naargelang de 1e-echtscheidingscohort, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011

1° echtscheidings-cohort	N	% gehuwd binnen ... jaar na echtscheiding in 1° huwelijk						50% herhuwd binnen jaar;maand	Me-duur tot 2° huwelijk jaar;maand
		2	5	10	15	20	Ooit		
Mannen									
1970-79	24.336	32,8	48,2	58,2	64,5	68,4	73,7	5;4	2;5
1980-89	65.539	22,7	37,6	50,9	57,3	61,0	66,3	9;6	3;7
1990-99	111.138	18,5	31,4	42,4	49,1	-	54,5	16;0	3;2
2000-09	137.228	13,7	25,9	-	-	-	37,7	-	2;0
Vrouwen									
1970-79	32.915	30,9	45,5	54,5	60,4	64,4	69,3	7;0	2;5
1980-89	77.044	22,3	36,2	48,1	53,9	57,6	62,3	11;6	3;5
1990-99	121.033	18,6	30,0	39,5	45,5	-	50,4	20;6	2;10
2000-09	143.244	11,8	22,2	-	-	-	34,6	-	2;0

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

Hoewel gescheiden personen proportioneel gezien minder hertrouwen dan vroeger, neemt het absolute aantal hertrouwers toe, zoals blijkt uit de omvang van de 2^e-

⁷ Bij 4% is de burgerlijke staat niet gekend.

⁸ Bij mannen werd 8% van alle tweede huwelijken voorafgegaan door een verweduwing; bij vrouwen betrof dit 7%; deze tweede huwelijken worden hier niet behandeld.

huwelijkscohorten⁹ (tabel 7). Van de tweede huwelijken uit de jaren 70 en 80 zijn er respectievelijk al 31% en 38% ontbonden. Over de 2^e-huwelijkscohorten heen wordt er in een tweede huwelijk vaker gescheiden. Daarnaast wordt er eveneens sneller gescheiden. Ook voor tweede huwelijken geldt dat ze zowel na een korte duur als na een langere duur worden ontbonden. Binnen de 5 jaar na het tweede huwelijk was bij de cohort uit de jaren 70 3% ontbonden, maar bij de cohort sinds 2000 is dit bijna 10%. Na 20 en na 25 jaar in een tweede huwelijk neemt de echtscheidingskans nog verder toe. 15% hertrouwers is na een steeds kortere tijd opnieuw uit elkaar. De helft van de ontbonden tweede huwelijken uit de jaren 70 en 80 (Me) duurden doorgaans 11 à 14 jaar.

Tabel 7 Kans op en timing van een echtscheiding in het tweede huwelijk na een echtscheiding in het eerste huwelijk naargelang de 2e huwelijkscohort, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011

2 ^e huwelijks-cohort	N	% gescheiden binnen ... jaar van het 2 ^e huwelijk						15% gescheiden binnen jaar;maand	Me-duur tot echtscheiding jaar;maand
		5	10	15	20	25	Ooit		
Mannen									
1970-79	12.964	3,4	11,6	18,7	24,0	28,1	30,7	13;4	12;10
1980-89	29.471	3,9	15,1	24,2	30,8	35,6	38,0	9;10	11;1
1990-99	52.799	7,1	19,3	28,4	-	-	35,3	8;2	7;10
2000-09	64.541	9,2	21,8	-	-	-	21,8	7;4	4;8
Vrouwen									
1970-79	16.254	2,9	10,4	17,2	22,1	25,8	28,1	13;4	13;9
1980-89	31.320	3,9	14,6	23,9	30,4	34,9	37,4	10;6	11;10
1990-99	55.115	7,2	20,0	29,8	-	-	37,0	7;9	8;4
2000-09	58.064	10,0	24,2	-	-	-	26,2	6;8	4;8

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

4. Sluiting en ontbinding van een derde huwelijk

Onder de ooit-gehuwden hebben in het Vlaamse Gewest 8 op de 1.000 personen al een derde huwelijk gesloten¹⁰ (tabel 2). Tabel 8 illustreert hoe vaak en hoe snel een derde huwelijk na een echtscheiding in een tweede huwelijk wordt gesloten. De omvang van de groep die een tweede keer is gescheiden, neemt toe: rond de eeuwwisseling verdubbelde dit aantal¹¹.

Wie voor de tweede keer scheidde, gaat recent iets minder vaak en iets minder snel over tot een derde huwelijk. Niet meer 40% (cohort jaren 70), maar 25% (cohort jaren 2000) is binnen de 5 jaar na een echtscheiding voor een derde maal gehuwd. Vijftien jaar na de tweede scheiding, is niet langer iets meer dan de helft, maar iets minder dan de helft voor de derde keer gehuwd. Het verschil tussen binnen de 15 jaar hertrouwd en ooit hertrouwd, geeft aan dat ook nog lang na de tweede echtscheiding wordt hertrouwd. Van zij die hertrouwen is de eerste helft (Me) binnen de 3 jaar hertrouwd; enkel de echtscheidingscohort van de jaren 80 deed daar iets langer over.

De groep die voor een derde keer huwt, neemt toe maar ook hun huwelijken¹² zijn niet zo duurzaam (tabel 9). Van derde huwelijken van mannen die 10 jaar konden worden gevolgd, is niet meer 17% (cohort jaren 80), maar 22% (cohort jaren 90) ontbonden binnen die periode van 10 jaar. Bij vrouwen liggen beide aandelen zelfs iets hoger. Het duurt steeds korter vooraleer 15% gescheiden is in zijn/haar derde huwelijk.

⁹ Echtscheidingen in tweede huwelijken werden doorgaans voorafgegaan (95%) door een echtscheiding in het eerste huwelijk. Van alle tweede huwelijken eindigden er bij mannen 11% en bij vrouwen 31% door een verweduwing; deze worden hier niet behandeld.

¹⁰ Binnen de groep die voor een derde maal huwde, heeft 91% mannen en 89% vrouwen een voorgeschiedenis van 2 echtscheidingen.

¹¹ Bij mannen en vrouwen vond 6% van alle derde huwelijken plaats na een verweduwing in een tweede huwelijk.

¹² Van de derde huwelijken zijn er bij mannen 10% beëindigd door een verweduwing; bij vrouwen 26%.

Tabel 8 Kans op en timing van een sluiting van een derde huwelijk na een echtscheiding in het tweede huwelijk naargelang de 2^e-echtscheidingscohort, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011

		% gehuwd binnen ... jaar na echtscheiding in 2e huwelijk						50% herhuwd binnen	Me-duur tot 3 ^e huwelijk
2 ^e echtscheidings- cohort	N	2	5	10	15	20	Ooit	jaar;maand	jaar;maand
Mannen									
1970-79	722	26,9	39,7	51,2	56,8	67,4	70,1	9;6	3;5
1980-89	3.593	19,7	33,0	46,2	52,7	56,9	61,6	13;6	4;2
1990-99	10.821	16,8	28,0	40,1	47,0	-	52,0	-	3;3
2000-09	21.382	14,4	25,3	-	-	-	39,0	-	1;8
Vrouwen									
1970-79	1.013	24,9	39,3	48,9	55,2	58,6	61,2	10;6	2;10
1980-89	4.435	20,1	32,1	43,8	50,0	53,4	57,2	15;6	3;8
1990-99	12.288	17,7	27,9	37,6	43,4	-	48,3	-	2;11
2000-09	22.591	12,5	22,2	-	-	-	34,2	-	1;9

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

Tabel 9 Kans op en timing van een echtscheiding in het derde huwelijk naargelang de 3^e-huwelijkscohort, per geslacht, Vlaams Gewest

3 ^e huwelijks- cohort	N	% gescheiden binnen ... jaar van 3 ^e huwelijk					15%	Me-duur tot echtscheiding jaar;maand
		5	10	15	20	Ooit	gescheiden binnen jaar;maand	
Mannen								
1980-89	1.229	4,8	17,3	28,5	35,3	35,3	13;2	10;5
1990-99	3.854	8,6	22,4	32,7	-	40,1	11;6	7;7
2000-09	8.008	10,2	-	-	-	27,9	9;4	4;4
Vrouwen								
1980-89	1.597	5,8	20,2	29,1	35,52	40,6	8;6	9;5
1990-99	4.305	11,6	28,5	-	-	43,8	5;10	6;9
2000-09	7.391	15,8	-	-	-	37,5	4;10	4;1

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

5. Burgerlijke staat tussen de leeftijd van 18 en 60 jaar

De vele gegevens inzake de veranderingen in de burgerlijke staat uit de vorige paragrafen worden enigszins samengevat aan de hand van een schets van hoeveel tijd Vlamingen gemiddeld genomen tussen hun 18de en hun 60^e in een bepaalde burgerlijke staat doorbrachten. De schets betreft de geboortecohorten 1940-41 en 1950-51, die sinds de jaren 70 op de huwelijks- en echtscheidingsmarkt kwamen en de leeftijd van 60 jaar hebben bereikt (tabel 10).

Tabel 10 Gemiddelde tijd tussen 18 en 60 jaar doorgebracht in een bepaalde burgerlijke staat voor twee geboortecohorten, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011 (in %)

Geboorte-cohort	Mannen				Vrouwen			
	On-gehuwd	Gehuwd	Gescheiden	Ver-weduwd	On-gehuwd	Gehuwd	Gescheiden	Ver-weduwd
1940-41	21,2	74,9	3,1	0,7	14,5	79,6	3,3	2,6
1950-51	21,9	71,0	6,6	0,7	14,2	76,4	7,2	2,1

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

In beide geboortecohorten zijn tegen de leeftijd van 60 jaar mannen gemiddeld genomen 21% en vrouwen 14% ongehuwd geweest sinds hun 18de. Deze geboortecohorten stelden het eerste huwelijk nog niet uitgesproken uit of af. Op de leeftijd van 60 jaar zijn deze mannen en vrouwen ongeveer driekwart van hun volwassen leven getrouwd of hertrouwd geweest. Dit aandeel ligt iets hoger bij vrouwen dan bij mannen, maar is bij beiden in de jongere cohort met ongeveer 4% gedaald. De geboortecohort van 1940-41 is gemiddeld

genomen ongeveer 3% van de afgebakende tijd gescheiden geweest; bij de geboortecohort van 1950-51 is dit verdubbeld tot 7%. De realiteit achter dit gemiddelde gaat terug op 76% die nooit was gescheiden, maar ook op 4% die meer dan de helft van die 42 jaar was gescheiden. Mannen zijn op 60 jaar gemiddeld genomen minder dan 1% van hun volwassen leven verweduwd geweest, bij vrouwen betreft dit 2%. Het stijgende aantal echtscheidingen, ook op latere leeftijd, zal ertoe leiden dat de tijd dat men gescheiden leeft verder zal toenemen, niet enkel vóór de leeftijd van 60 jaar, maar ook nadien.

Uitleiding

Er wordt in Vlaanderen steeds later en minder getrouwd. Het eerste huwelijk wordt niet enkel uitgesteld; ook het aandeel dat dit huwelijk afstelt, neemt toe. Ongehuwd samenwonen is immers een tijdelijk, of zelfs permanent alternatief geworden vóór een eventueel eerste huwelijk (Pasteels & Mortelmans, 2011; Pasteels & Corijn, in voorbereiding). Uitstel en afstel geldt eveneens voor het tweede en het derde huwelijk. Een huwelijk van een hogere rang is iets minder duurzaam dan een eerste huwelijk en over de opeenvolgende huwelijkscohorten geldt voor huwelijken van elke huwelijksrang dat ze minder duurzaam zijn geworden. Van de eerste huwelijken (van mannen) uit de jaren 80 zijn er na 20 jaar nog 75% intact; van de tweede huwelijken zijn dit er 69% en van de derde huwelijken zijn dit er 65%. Van de huwelijken (van mannen) uit de jaren 90 was er binnen de 10 jaar naargelang de huwelijksrang respectievelijk 83%, 81% en 78% intact. Huwelijken van een hogere rang die worden ontbonden, duren ook minder lang dan eerste huwelijken. Eerste huwelijken uit de jaren 80 die werden ontbonden, hebben (bij mannen) doorgaans 13 jaar geduurd; tweede huwelijken uit diezelfde periode hebben 11 jaar geduurd en derde huwelijken 10 jaar.

Door de sterke stijging van het aantal echtscheidingen is de groep van potentiële kandidaten voor een tweede en volgend huwelijk enorm toegenomen. Toch wordt het aandeel gescheiden mannen en vrouwen dat hertrouwt geringer (het absolute aantal stijgt echter). Ongehuwd samenwonen na een eerste huwelijk is immers een tijdelijk of permanent alternatief geworden voor een hertrouw (zie Corijn & Pasteels, in voorbereiding). Vlamingen weten echter niet goed wat ze moeten denken van het toenemende aantal mannen en vrouwen dat na een echtscheiding niet hertrouwt, maar ongehuwd samenwoont met een partner. Slechts 1 op de 3 keurt dit goed, 1 op de 10 keurt dit af (Corijn, 2004).

De stijgende echtscheidingskans en de dalende hertrouwkans leiden ertoe dat Vlamingen een steeds groter deel van hun leven 'gescheiden' zullen zijn. De burgerlijke staat 'gescheiden' zegt echter niets over de leefvorm van de betrokkenen; zij kunnen alleen wonen of ongehuwd met een partner samenwonen. Maar ongehuwde relaties zijn minder stabiel dan gehuwde relaties (Jacobs, 2000; Wobma & de Graaf, 2009).

De cijfers uit deze bijdrage geven aan dat in Vlaanderen het huwelijk nog wel een gewenst instituut is om een partnerrelatie vorm te geven, maar dat het niet meer een onaantastbaar instituut is. Over de betekenis van een huwelijk voor Vlamingen is weinig bekend. Toch lijkt het alsof voor een groeiend aandeel Vlamingen een huwelijk een tijdelijk contract van ongeveer 10 jaar is geworden, zolang er een gemeenschappelijk doel is en/of zolang het huwelijk aan de individuele aspiraties voldoet, en lijkt de echtscheiding een probleemoplossende strategie geworden. Voor steeds meer Vlamingen is ongehuwd samenwonen een alternatief voor een eerste, tweede of volgende huwelijk. Samenwonen met een partner blijft een gewenste leefvorm voor Vlamingen.

Het is belangrijk dat de overheid over relevante informatie over de verdere levensloop van gescheiden personen beschikt, want de aanwezigheid van een partner blijkt essentieel te zijn voor heel wat aspecten van welzijn, gezondheid en zorg (Deboosere e.a., 2006).

Literatuurlijst

ADSEI. <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/>

Amato, P. (2009). Perspectives on marriage. In: H.E. Peters & C.M. Kamp Dush (ed.). *Marriage and family. Perspectives and complexities*. New York: Colombia University Press, 3-92.

Corijn, M. (2004). *Vlamingen over huwelijk en ouderschap, zorg voor kinderen en ouderen en de gewenste beleidsopties*. Brussel: CBGS-Werkdocument, 5.

Corijn, M. (2005). *Huwen, uit de echt scheiden en hertrouwen in België en in het Vlaamse Gewest. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens*. Brussel: CBGS-Werkdocument, 5.

Corijn, M. (2011a). *Ze leefden lang (en gelukkig) samen en ... scheidden dan. Echtscheiding op latere leeftijd en na langere huwelijksduur*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Webartikel 4.

Corijn, M. (2011b). *De (in)stabiliteit van huwelijken in ons land*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Webartikel 5.

Corijn, M. & Pasteels, I. (in voorbereiding). *Ongehuwd samenwonen na het huwelijk*. Antwerpen: SiV Policy Paper.

Corijn, M., Sodermans, A.K. & Vanassche, S. (2011). *Zijn jongeren in Vlaanderen van plan om te huwen (en te scheiden)?* Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Webartikel 15.

Deboosere, P. e.a. (2006). *Gezondheid en mantelzorg*. Brussel: ADSEI: Sociaal-economische enquête 2001 monografieën.

Deboosere, P., Mortelmans, D. & Marquet, J. (2011). Gezin: Opvattingen over relaties, gezin, gender en familiale solidariteit. In K. Abts e.a. (red.). *Nieuwe tijden, nieuwe mensen. Belgen over arbeid, gezin, ethiek, religie en politiek*. Tielt: Lannoo Campus.

Eurostat (2010). <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/introduction>

Halman, L. e.a. (2011). *Atlas of European Values. Trends and traditions at the turnoff the century*. Leiden: Brill Academic Publishers.

Jacobs, Th. (2000). *Gezinsontbinding in Vlaanderen. Boek I: Persoonlijke relaties in beweging*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Pasteels, I. & Corijn, M. (in voorbereiding). *Ongehuwd samenwonen vóór het huwelijk*. Antwerpen: SiV Policy Paper.

Pasteels, I. & Mortelmans, D. (2011). Huwen en scheiden in de levensloop. In: D. Mortelmans e.a. *Scheiding in Vlaanderen*. Leuven: Acco, 65-84.

Senaeve, P. (2011). *Compendium van het Personen- en Familierecht*. Leuven: Acco.

Wobma, E. & de Graaf, A. (2009). Scheiden en weer samenwonen. *Bevolkingstrends*, 4^e kwartaal, 15-21.